

42

Esquerra, política, desafecció: diagnòstic i propostes de futur

Eduard López i Domènech

UPEC

Universitat
Progressista
d'Estiu de Catalunya

Universitat Progressista
d'Estiu de Catalunya (UPEC) és filla d'un
llinatge que no vol que resti desconegut.
Fills i néts de les aspiracions de les classes
populars catalanes del segle XIX, plasmades
en el seu vell lema "Instruïu-vos i sereu lliures, associeu-
vos i sereu forts, estimeu-vos i sereu feliços", fills i néts
de l'esforç de la primavera republicana dels anys trenta
on s'anunciava que "Per damunt de tot, cultura.
Res no quedarà de l'esforç cívic dels nostres dies sense
la pressió d'un ambient que ens porti a tots pels
camins més càlids de la intel·ligència" i fills i néts de
l'antifranquisme social i polític que aconseguí reconstruir
la raó democràtica al nostre país, volem que el llegat del
passat també teixeixi el nostre present cap al futur.

Assessorament lingüístic: Montse Alba
Coordinació de la publicació: Montse Alba

Edita: UPEC
Producció: Primera Impressió
ISBN. 978-84-614-9655-6
DL. B-13477-2011

El contingut d'aquesta publicació pot ser reproduït, sempre que se'n citi la procedència.

Aquest llibre està imprès en paper certificat FSC, Boscos Ben Gestionats, Fonts controlades i fusta i fibra reciclada.

**Esquerra, política, desafecció:
diagnòstic i propostes de futur**

Eduard López i Domènech

*vicesecretari general de Coordinació Interna i Acció Electoral
d'Esquerra Republicana de Catalunya*

La desafecció política és un fenomen que preocupa molt en els darrers temps, tant a Catalunya com, en conjunt, a tots aquells països que comparten amb democràcies *madures* i sistemes de partits més o menys consolidats. És lògic, en conseqüència, que la Universitat Progressista d'Estiu s'hi vulgui aproximar, entenc que des d'una perspectiva d'esquerres.

Cal aclarir, per començar, que encara que bona part de l'opinió pública —o potser hauríem de parlar, amb més precisió, d'*opinió publicada*— mantingui el contrari, la desafecció política no és un fenomen estrictament català. De fet, les seves causes tenen un *aire de família* inconfusible que es pot reconèixer per poc que s'analitzi, cas a cas, la realitat electoral i institucional dels principals estats del nostre entorn. Assenyalaré, a continuació, els principals **factors de caràcter general**

que em sembla que cal tenir en compte a l'hora de fer una primera descripció de tot plegat:

- Erosió del model clàssic de representació institucional.

- Creixent desideologització dels partits polítics majoritaris.

- Primacia de la gestió de polítiques públiques al si de les forces d'esquerra, per davant dels antics referents ideològics.

- Problemes de renovació i modernització del discurs d'esquerres en relació amb les noves problemàtiques.

6

Erosió del model clàssic de representació institucional

La globalització de l'economia –que no de la política– ha provocat que la ciutadania dubti cada vegada més de la capacitat de la seva classe política i de les institucions *nacionals* per abordar amb garanties molts dels principals problemes que afecten la seva vida. En aquesta línia, no em sembla exagerat parlar d'un cert *desencantament de*

la política; en el sentit, sobretot, que la gent ha deixat d'identificar l'Estat-Nació –amb els seus mandataris, la seva cultura i la seva *tradició inventada*– com l'àmbit de referència que pot abordar en la seva totalitat i d'una manera integral, aplicant unes receptes polítiques d'un color o d'un altre, els reptes fonamentals que afecten qualsevol societat. No cal ni esmentar que la reacció davant aquesta realitat cada cop més palesa, es confessi o no obertament, pot oscil·lar: des del conformisme més o menys resignat a la indiferència electoral més manifesta o, fins i tot, a l'adhesió a propostes populistes d'un o altre signe amb l'esperança de recobrar la mitificada *seguretat* que proporcionaven els antics Estat-Nació abans del final de la Guerra Freda i l'adveniment de la globalització.

Creixent desideologització dels partits polítics majoritaris

Els països occidentals s'han diversificat irremediablement tant des d'un punt de vista de la seva composició nacional i identitària com des de la perspectiva de l'estratificació classista. Això ha provocat que les diferents forces polítiques, centrades tradicionalment a satisfer les demandes

d'unes parròquies respectives força identificables i homogènies, hagin hagut de modificar el seu discurs clàssic per adreçar-se a un electorat divers i que, lògicament, no respon unànimement als mateixos estímuls. Tot plegat ha generat, sobretot en les forces polítiques majoritàries amb possibilitats d'arribar al Govern, una tendència a difuminar el seu perfil ideològic i programàtic amb la intenció d'aconseguir arribar a electorats el més amplis possibles. És el que la literatura politològica tipifica com model de partit *catch all*.

- 8 Aquesta realitat ha generat conseqüències paradoxals: si d'una banda les propostes dels partits polítics principals amb opcions de formar Govern han convergit en moltes qüestions, a la recerca d'un idealitzat *centre* en el qual està localitzat el gruix de l'electorat, les seves clienteleles tradicionals se senten progressivament decebudes d'un discurs polític i unes propostes programàtiques que eludeixen els aspectes més ideològics i caracteritzadors de cada tradició política. En realitat, els públics més exigents i interessats per les qüestions públiques se senten progressivament expulsats d'un marc molt conservador, en el qual la imaginació i la capacitat d'innovar en qualsevol

àmbit es veuen extraordinàriament limitades pel càlcul dels rèdits electorals immediats.

Primacia de la gestió de polítiques públiques al si de les forces d'esquerra, per davant dels antics referents ideològics

En paral·lel a l'assenyalat en l'apartat anterior, quan les forces d'esquerra han tingut l'opció de governar s'han concentrat gairebé en exclusiva en la mera gestió de polítiques públiques sense capacitat, però, de generar un discurs creïble de modernització i transformació social. La ciutadania ha tingut massa sovint la sensació que la globalització dels fluxos financers i de bona part de l'economia han deixat les opcions d'esquerra a la intempèrie i sense capacitat de generar propostes reals i tangibles de realitzar polítiques substancialment diferents de les que realitza tradicionalment el centredreta liberal. L'afer de la reducció del dèficit públic, fixat a més des d'instàncies supraestats com gairebé un dogma de fe, és ben paradigmàtic en aquest sentit.

Agradi o no agradi, a Europa i fins i tot als EUA el gruix del debat polític continua fixat dins els estrets paràmetres que van imposar, durant la

dècada dels vuitanta del segle passat, **Reagan i Thatcher**. Només cal pensar en la penosa situació actual de la socialdemocràcia alemanya, l'esquerra italiana o el laborisme britànic per adonar-se de la tasca enorme que hi ha per fer. Alguns observadors pensen, fins i tot, que aquesta tasca de *refundació* de l'esquerra té més possibilitats de produir-se des de l'oposició que no pas des del Govern. Un magre consol, en qualsevol cas, no fonamentat, a més, en cap evidència empírica.

10

Problemes de modernització i renovació del discurs d'esquerres en relació amb les noves problemàtiques

L'esquerra en conjunt, tant la que opta per polítiques de majoria social amb *vocació de govern* com la que es refugia en les velles certeses del passat i es conforma a mantenir-se en una voluntat alternativa o testimonial, no té en aquests moments resposta per a molts dels nous reptes que han sorgit els darrers anys. Manca, doncs, una nova cultura capaç d'imposar-se a l'hegemonia de l'agenda conservadora. No hi ha una cultura d'aquestes característiques sobre com repensar el fenomen de les *identitats múltiples*, la immigració, la relació entre les esferes pública i privada, la

família, el paper dels valors en l'educació o, en un altre ordre de temes, els canvis que implica la revolució tecnològica pel que fa a la mateixa concepció de l'ésser humà.

I aquesta certa incapacitat dóna ales a populismes d'orientació diversa, tant de dretes com d'esquerres. I és que hi ha noves línies de fractura que se sobreposen a la clàssica i dual divisió ideològica de la modernitat: llibertaris contra autoritaris, justícia social contra lliure mercat i religió contra secularisme. De moment, cal constatar que, tot i que probablement amb falses, simplificadores i oportunistes respostes, el món conservador manté encara la seva antiga preeminència pel que fa a la formulació de les preguntes. Si l'esquerra vol ser hegemònica s'ha de situar en tots aquests àmbits i fer propostes en tots ells capaces d'articular noves majories socials.

Més enllà del context general, però, és absurd negar que la dinàmica política catalana presenta també una sèrie de **factors en clau interna** que es relacionen també amb la desafecció ciutadana quant als assumptes públics. En remarcaré, des del meu punt de vista, els més rellevants:

- Desil·lusió davant l'ensulsiada definitiva de la *via autonomista*.
- Efectes desmobilitzadors de la crisi econòmica.
- Corrupció i desprestigi de l'exercici de la política.

Desil·lusió davant l'ensulsiada definitiva de la “via autonomista”

12

El fracàs de la *via autonomista*, certificat definitivament amb la sentència del Tribunal Constitucional però que va viure el seu primer acte amb el pacte **Mas-Zapatero** de l'hivern de 2006, un primer intent de l'esquerra espanyola de buscar una entesa preferencial amb el catalanisme conservador al marge del Govern de Catalunya, ha generat una comprensible frustració entre la ciutadania. Una ciutadania que si bé ha canalitzat, en part, el seu descontentament en la manifestació multitudinària del 10 de juliol convocada per Òmnium Cultural i en les diferents consultes locals sobre la independència, també ha patit greument, en altres segments, una considerable desil·lusió sobre el poder polític que Catalunya podia obtenir per mitjà

d'un procés de negociació franca i lleial amb l'Estat espanyol. L'ambigüitat de CiU davant l'atzucac present i, tampoc no ens enganyem, la manca de resposta de bona part de l'esquerra catalana –PSC i ICV–, fugint d'estudi i apostant per una impossible *via federalista* o, fins i tot, per una reforma constitucional que seria amb tota probabilitat absolutament lesiva per als interessos de Catalunya, tampoc no han contribuït gens a la millora del clima ciutadà.

Efectes desmobilitzadors de la crisi econòmica

L'adveniment de la crisi econòmica, originada als EUA a causa de l'especulació financera, però que té causes pròpies que l'agreugen considerablement pel model de creixement basat en la indústria de la construcció i en un turisme barat i sense valor afegit que ha primat a l'Estat espanyol, ha generat un fort distanciament de la ciutadania dels assumptes públics. I, tal com ha succeït en ocasions anteriors als països desenvolupats amb cultures democràtiques consolidades, els sectors socials amb més tendència a retirar-se de la participació política en conjuntures de crisi són les classes mitjanes i els sectors populars. Cosa que significa, òbviament, que els efectes electorals de

la crisi no afecten d'idèntica manera a la dreta que a l'esquerra; i més encara quan aquesta darrera ha governat durant els darrers anys.

Corrupció i desprestigi de l'exercici de la política

14

Els casos de corrupció que han afectat la vida política catalana els darrers anys han generat, com no podia ser d'una altra manera, una important suspicàcia en segments molt significatius de la ciutadania. I, paradoxalment, els principals afectats per l'assumpte no han estat, com seria desitjable democràticament, les formacions polítiques involucrades en casos de finançament il·legal o de corrupcions urbanístiques generades a partir de l'abús de còmodes situacions de majoria absoluta en ajuntaments de l'àrea metropolitana de Barcelona. Qui n'ha sortit perdent ha estat el mateix exercici de la política. És a dir que per a molts ciutadans i ciutadanes és, indistintament, al conjunt de les forces polítiques a qui s'adrecen les crítiques pels casos de corrupció i de finançament il·legal detectats. En el cas de la formació que represento, Esquerra Republicana de Catalunya, aquest fet és especialment dolorós perquè ens hem esforçat sempre a mantenir una actitud molt

clara i contundent pel que fa a la millora de la transparència en els mecanismes de finançament dels partits polítics.

És molt clar que, si no es reverteix d'una manera decidida, el manteniment d'aquesta situació només pot afavorir aquelles forces polítiques que, durant anys, han tret profit material i institucional de situacions irregulars que són en la memòria de tothom. I, de retruc, aquelles noves formacions de caràcter populista que aposten, acríticament i pel broc gros, per superar el sistema de partits com a mecanisme de formació de la voluntat ciutadana i propugnen avançar cap un model basat en els lideratges carismàtics que no han de retre explicacions davant cap font d'autoritat legitimada democràticament.

Entrant en el capítol de conclusions, i centrant-nos en el cas específicament català, cal apuntar les línies d'actuació següents amb vista al futur per tal de superar i reduir al mínim la desafecció ciutadana envers la política:

- Per una esquerra nacional i amb capacitat de lideratge.

- Per una esquerra no conformista.
- Per una esquerra capaç de revitalitzar el sistema institucional.

Per una esquerra nacional i amb capacitat de lideratge

16

Catalunya és en una cruïlla històrica: l'autonomia nascuda de la transició postfranquista ha tocat sostre i cal fer un pas endavant per tal que Catalunya assoleixi definitivament la seva plena condició d'Estat. Només així serà possible bastir una societat del benestar que satisfaci el conjunt de la ciutadania. L'Estat espanyol, impermeable a la diversitat nacional i ancorat en unes categories polítiques i d'autopercepció ideològica més pròpies del segle XIX que del XXI, ja no és un objecte reformable per part del conjunt de la tradició del catalanisme polític.

L'esquerra, però, ha de tenir voluntat de liderar aquest procés si no vol quedar arraconada per les velles receptes del catalanisme conservador, que no creen igualtat ni benestar ni, encara menys, fan avançar l'autogovern. Cal deixar definitivament enrere l'etapa en què part de l'esquerra catalana

ha renunciat a tenir veu pròpia a Madrid i a jugar, doncs, un paper, de lideratge nacional. Una esquerra com aquesta està condemnada a la inanitat a Catalunya i a ser la riota de tothom a Madrid.

A Catalunya, l'esquerra, serà nacional o no serà. I qui no entengui aquesta senzilla sentència està condemnat a la marginalitat política.

Per una esquerra no conformista

Catalunya necessita una esquerra valenta, sense por al conflicte i a les idees noves i amb capacitat d'aportar elements singulars i distintius del seu programa a la gran tasca de renovació del conjunt de l'esquerra europea. Ens cal, doncs, superar la vella dualitat d'una esquerra amb capacitat de gestionar les polítiques públiques, però sense saber articular un relat propi i creïble de transformació i progrés social contra una esquerra dogmàtica, tancada, amb vocació minoritària i confortable amb les seves certeses, però incapaç d'encarnar una alternativa de govern que respongui als interessos d'una àmplia majoria popular.

Catalunya, immersa en un procés cap a la independència nacional, té l'oportunitat d'esdevenir un

exemple útil més enllà de les seves fronteres. I això perquè la nostra independència és la garantia del benestar social per a tothom, d'un projecte inclusiu i no segregador i, alhora, de vertebració d'una economia moderna i competitiva capaç d'impulsar un creixement econòmic de qualitat en el marc de la moderna societat del coneixement.

Per una esquerra capaç de revitalitzar el sistema institucional

18

Les institucions i el sistema electoral necessiten una important reformulació del seu paper i el seu funcionament. Cal aproximar la política a la ciutadania i cal, igualment, que les institucions democràtiques abandonin les actituds defensives pròpies d'una tradició administrativa napoleònica per afavorir iniciatives que afavoreixin la proximitat amb la gent i la transparència més completa possible en relació amb la ciutadania.

En aquest sentit, urgeix una reforma del sistema electoral, un augment del control del finançament i el grau de despesa dels partits polítics i un procés de repensar el concepte de funció pública.

Consell Social

- Comissions Obreres - CCOO
- Unió General de Treballadors - UGT

- Fundació Josep Irla
- Fundació l'Alternativa
- Fundació Nous Horitzons
- Fundació Rafael Campalans
- Fundació Cipriano Garcia
- Fundació Josep Comaposada
- Fundació Catalunya Segle XXI
- Fundació Pere Ardiaca
- Fundació Ferrer i Guàrdia
- Fundació La Fàbrica
- Fundació Terra
- Ateneus Laics
- Cooperació
- Entorn SCCL
- Escola Lliure El Sol
- Món-3
- SOS Racisme

- Acció Escolta de Catalunya
- Acció Jove - Joves de CCOO
- Associació Catalana per la Pau
- Associació de Joves Estudiants de Catalunya - AJEC
- Associació d'Estudiants Progressistes - AEP
- Avalot
- Casals de Joves de Catalunya
- Col·lectius de Joves Comunistes - CJC-Joventut Comunista
- ESPLAC - Esplais Catalans
- Estudiants en Acció
- Joventut Socialista de Catalunya
- Joves d'Esquerra Verda - JEV

- Associació Catalana d'Investigacions Marxistes
- Càtedra UNESCO de Sostenibilitat de la UPC
- Coordinadora per a la Memòria Històrica i Democràtica de Catalunya
- Sin Permiso
- Suburbe-Associació Cultural Estenent el Desastre
- DeBarris sccl

Ponències 2010

Les solucions passen per l'esquerra

Amb la col·laboració de

